

მართვა, მენეჯმენტი, რეზულტირება

რეზიუმე

ლუარა გვაჯაია

სტუდენტ-პროფესორი

E-mail: luara.gvajaia@mail.ru

სტატიაში განხილულია მართვის არსი და მიზანი. ზოგადი სახით მასში იგულისხმება მრავალფეროვანი ბუნების, ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვა სასურველი რეზულტატის მისაღებად. ძირითადად ყურადღება გამახვილებულია ეკონომიკური ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვაზე, როგორც სახელმწიფოსა და საზოგადოების მართვის შემადგენელ ნაწილზე, მის მახასიათებელ ნიშნებზე. განხილულია "მართვის" და "მენეჯმენტის" განმასხვავებელი ნიშნები, ცნება "რეგულირების", როგორც მართვის ერთ-ერთი შემადგენლის არსი, რომელშიც მონაწილეობენ მაღალი დონის მართვის ორგანოები; საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფო რეგულირება სახელმწიფოს მხრიდან ეკონომიკის მართვის ძირითადი ბერკეტი.

საკვანძო სიტყვები: მართვა, მენეჯმენტი, რეგულირება, ბუნება, სახელმწიფო, საზოგადოება, ეკონომიკური ობიექტები, პროცესები, ურთიერთობები, მართვის სუბიექტი, მართვის ობიექტი.

ძირითადი ტექსტი

მართვა ზოგადი სახით - ეს არის მრავალფეროვანი ბუნების, ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვა. იგი მოიცავს სოციალურ მართვას, ბუნების მართვას, ტექნიკისა და ტექნოლოგიების მართვას, პოლიტიკის მართვას. აღნიშნულის გათვალისწინებით მართვის უნივერსალური ცნება შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: მართვა - ეს არის ადამიანის, სოციალური ჯგუფების და საზოგადოებების გაცნობიერებული ზემოქმედება სხვადასხვა ობიექტზე და გარემომცველ სამყაროში მიმდინარე პროცესებზე, მათში მონაწილე ადამიანებზე და ადამიანებს შორის ურთიერთობებზე, რომელიც ხორციელდება პროცესებისათვის განსაზღვრული მიმართულების მისაცემად და სასურველი, გამიზნული რეზულტატის მისაღებად [1].

გამომდინარე იქიდან, თუ რა ობიექტისადმი მიმართული მმართველობითი ზემოქმედება, და ვინ ახდენს ამ ზემოქმედებას ანუ მართვას, გამოყოფენ ერთმანეთისაგან საზოგადოების,

სახელმწიფოს, ეკონომიკის, სოციალური პროცესების, ორგანიზაციების, საწარმოო კოლექტივების და სხვა ტიპის მართვის სახეობებს.

ეკონომიკური ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვას, როგორც სახელმწიფოს და საზოგადოების შემადგენელ ნაწილს, ახასიათებს შემდეგი ნიშნები:

" ადამიანებზე, საწარმოო კოლექტივებზე და სოციალურ ჯგუფებზე ზემოქმედების მოხდენა მათი ინტერესების, მოქმედების მოტივების, ინდივიდუალური და სოციალური, ეკონომიკური ფსიქოლოგიის გათვალისწინებით;

" საწარმოო-ეკონომიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესებზე, ადამიანებზე, სოციალურ ჯგუფებზე, რეგიონების, სახელმწიფოთაშორის ეკონომიკურ ურთიერთობებზე ისეთი მიმართულების მიცემა, რომელიც აუცილებელია მართვის განმახორციელებელი პირებისათვის და შეესაბამება მათ მიზნებს და განზრახულობებს;

" ზეგავლენის მოხდენა ადამიანებზე, რომელიც უზრუნველყოფს მათ აქტიურ მონაწილეობას ეკონომიკურ საქმიანობაში ეკონომიკური და ბუნებრივი რესურსების პროდუქტად გარდაქმნაში საზოგადოების სიცოცხლის უზარაანობის უზრუნველსაყოფად.

მართვა ზემოქმედებს რა ისეთ ძირეულ ეკონომიკურ პროცესებზე, როგორცაა, წარმოება, მიმოქცევა, მოხმარება, წარმოადგენს როგორც სახელმწიფოს ეკონომიკური სისტემის, ისე მთლიანად მსოფლიო ეკონომიკის განუყოფელ ნაწილს. მართვის სფეროს ცნობილი სპეციალისტი პიტერ დრუკერი სამართლიანად ასაბუთებს, რომ "მართვა საქმიანობის განსაკუთრებული სახეა, რომელიც არაორგანიზებულ ბრბოს გარდაქმნის ეფექტიან, მიზანმიმართულ და მწარმოებლურ ჯგუფად"[2].

საქართველოში ეკონომიკის რეფორმირების დაწყებისთანავე ფართოდ დამკვიდრდა ტერმინი "მენეჯმენტი", რომელიც უშუალო კავშირშია "მართვის" ცნებასთან, შეიძლება ითქვას, რომ იგი მისი შემადგენელია. თუ კი "მართვაში" ზოგადად ჩვენ ვგულისხმობთ საზოგადოების, სახელმწიფოს, საწარმოების, ფინანსების, პერსონალის და სხვათა მართვას, ანუ იგი მოიცავს ნებისმიერი ობიექტის და პროცესის -

როგორც ეკონომიკური ისე არაეკონომიკური პროცესების მართვას, ტერმინი "მენეჯმენტი" ინტერპრეტირდება არა როგორც მართვა ფართო გაგებით, არამედ როგორც ხელმძღვანელობა, ადმინისტრირება, საქმის ორგანიზება და საკუთრივ მისი ეკონომიკური მართვა.

"მენეჯმენტი" ვიწრო გაგებით - ეს ეკონომიკის მართვის ნაწილია, რომლის ზემოქმედება ვრცელდება ორგანიზაციების, სამეწარმეო სტრუქტურების, მათი პერსონალის, საწარმოო პროცესების, ბიზნესის ცალკეული სახეობის, ორგანიზაციის, კომპანიის, ფირმის ეკონომიკური პროექტების მართვაზე. უფრო ფართო მასშტაბით "მენეჯმენტი" უნდა გავიგოთ, როგორც ეკონომიკური ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვა ყველა დონეზე, ანუ როგორც ეკონომიკური მართვა ამ სიღრმის საერთო გაგებით. ასეთი მიდგომით ტერმინების - "მართვა" და "მენეჯმენტი"- ცნებები ერთმანეთთან ახლოსაა, ამიტომ გარდაუვალია მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებთან მიმართებაში ორივე ცნების ხშირად გამოყენება.

მართვის თეორიაში განასხვავებენ შიდა და საგარეო მართვას. შიდა მართვის დროს მმართველობითი ზემოქმედება ფორმირდება თვით სამართავ სისტემაში, მის შიგნით. მართვის ორგანო, რომელიც შეიმუშავებს მმართველობით ზემოქმედებას სამართავ სისტემასთან ერთად ქმნის ერთიან სამეურნეო კომპლექსს, მართვის ორგანოები, ასევე პირები, რომლებიც ახორციელებენ მართვას, შედიან სამართავი ორგანიზაციის საშტატო სტრუქტურაში.

საგარეო მართვა ხორციელდება მაშინ, როდესაც მმართველობითი ზემოქმედება სამართავ სისტემაზე წარმოებს გარედან. ამ შემთხვევაში მმართველობითი სისტემა არ შედის სამართავის შემადგენლობაში, გამოყოფილია დამოუკიდებელი გარეშე ორგანიზაციის სახით და, რატომ უნდა, არ შედის სამართავი ორგანიზაციის შტატში.

შიდა მართვის ნაირსახეობას წარმოადგენს თვითმართვა. თვითმართვა - ეს არის რეგიონის, საწარმოს, ორგანიზაციის, ფირმის, კომპანიის მართვა, რომელიც ხორციელდება უშუალოდ მათი მართვის ორგანოების მიერ. თვითმართვის პირობებში გარეშე მართვა შემოსახდვრება ზოგადი ხასიათის პრობლემების ვიწრო წრით და წარმოსახულია კანონების, ბრძანებულებების, სამთავრობო დადგენილებების, ეროვნული პროგრამების სახით, რომელიც სავალდებულოა ორგანიზაციებისა და თანამდებობის პირთა ფართო წრისათვის და მოითხოვს მათი მხრიდან დაუყოვნებლივ შესრულებას. ამ შეზღუდ-

ვების გათვალისწინებით თვითმმართველ ორგანიზაციებს, ტერიტორიებს უფლება აქვთ დამოუკიდებლად მიიღონ და განახორციელონ მმართველობითი გადაწყვეტილებები საკუთარ, შიდა მართვაზე დაყრდნობით.

კონკრეტულად შევხებით ეკონომიკის მართვის სუბიექტებს და ობიექტებს. ეკონომიკაში მართვის სუბიექტების სახით ჩვეულებრივ გამოდიან სახელმწიფოს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სასამართლო ორგანოები, მართვის დარგობრივი, საუწყებო, ტერიტორიული ორგანოები, ეკონომიკური ობიექტების მესაკუთრეები, საწარმოების, ორგანიზაციების მართვის ორგანოები, სამეურნეო ხელმძღვანელები, სხვადასხვა დონის მენეჯერები.

მართვის ობიექტები - ეს არის მსოფლიო ეკონომიკა, ქვეყნის, მისი რეგიონების, ქალაქების, დარგების, საწარმოების ეკონომიკა, ეკონომიკური რესურსები და წარმოების ფაქტორები შრომის საშუალებების სახით, თვით შრომა, შრომითი კოლექტივები, სამეცნიერო-ტექნიკური და საინფორმაციო პოტენციალი, ფინანსები და სხვა.

მმართველობითი ზემოქმედება წარმოდგენილია კანონების, ბრძანებულებების, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების, სახელმწიფო პროგრამების, დირექტიული ორგანოების დადგენილებების, გეგმების, პროგრამების, დებულებების, ინსტრუქციების, წესებისა და ნორმების, განკარგულებების სახით, საწარმოებში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში სამეურნეო ხელმძღვანელების და ეკონომიკური ობიექტების ბრძანებების, განკარგულებების, მითითებების სახით, ასევე მატერიალური და მორალური სტიმულებით.

ეკონომიკური ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების განხილვისას "მართვისა" და "მენეჯმენტის" მუდმივად შემხვედრ ცნებებთან ერთად, საკმაოდ ხშირად გამოიყენება ტერმინი "რეგულირება".

საბჭოთა პერიოდის იდეოლოგიური მიდგომის შესაბამისად ეკონომიკის სახელმწიფო მართვა შესაძლებელია წარმოების საშუალებებზე საზოგადოებრივი საკუთრების პირობებში ანუ სოციალიზმის დროს, ხოლო კაპიტალიზმის პირობებში, რომელიც ხასიათდება წარმოების საშუალებებზე კერძო საკუთრების არსებობით, შესაძლებელია მხოლოდ ეკონომიკის შეზღუდული მართვა სახელმწიფოს მხრიდან, რასაც ვუწოდებთ სახელმწიფო რეგულირებას.

კატეგორია "მართვა" ატარებს უფრო ზოგად ხასიათს, ვიდრე "რეგულირება" და ეს უკანასკნელი ითვლება მის შემადგენელ ნაწილად. სხვანაირად რომ ვთქვათ, "რეგულირება" შეიძლე-

ბა განვიხილოთ, როგორც "მართვის" კერძო გამოვლინება. ამ შეხედულებიდან გამომდინარე რეგულირების როლს შეადგენს მართვის ფუნქციის ნაწილის შესრულება, ისეთების, როგორიცაა, მიმდინარე ოპერატიული მართვა, კონტროლი, რომლებიც ავსებენ სტრატეგიულ მართვას.

"რეგულირების" ცნებას უფრო შეესაბამება მისი, როგორც მართვის ობიექტის, გაგება. ეკონომიკური ობიექტები ფლობენ მართვის შიდა სისტემებს. მაგრამ ასეთ სისტემებს არ შეუძლიათ მართვის ფუნქციის მთელი კომპლექსის რეალიზება, ვინაიდან მათი მმართველობითი ზემოქმედებები გადახრილია საკუთარი ინტერესებისაკენ სხვა ობიექტის ინტერესების საზიანოდ.

ამიტომ ასეთი ობიექტების თვითმართვა ივსება გარეგანი რეგულირებით იერარქიით უფრო მაღალი დონის ობიექტების მხრიდან. ასეთი რეგულირება ატარებს ნორმების, წესების, შეზღუდვების, აკრძალვების ხასიათს, რომელიც გამომდინარეობს უფრო მაღალი დონის მართვის ორგანოების მხრიდან კანონების, დებულებების, ინსტრუქციების ფორმით. ამგვარ პრინციპებზეა დაფუძნებული საბაზრო ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება. სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმები ავსებენ და ამასთანავე ზღუდავენ საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელ კონკურენციისა და კორპორატიული მართვის არასასურველ შედეგებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Б. А. Райзберг. Курс управления экономикой. Питер. 2003 г.
2. П. Друкер. Задачи менеджмента в 21-ом веке.
3. გრეგორი მენქიუ. ეკონომიკის პრინციპები. თბილისი. 2005.

CONTROL, MANAGEMENT, REGULATION

LUARA GVAJAJIA

Professor of GTU

E-mail: luara.gvajajia@mail.ru

Summary

The article considers an essence and goal of a control. Generally the control implies management of diverse nature, objects, processes and relationships for achieving the desired result. The article basically describes the management of economic objects, processes and relationships that are part of management of state and society. The article also considers the different specifications of "control" and "management", as well as the concept of "regulation" with participation of high-level state agencies. State regulation is one the main tools for economical management in the conditions of market economy.

Keywords: control, management, regulation, nature, state, society, economic objects, processes, relationships, management subject, management object